

A belátási képesség megközelítése a jogtörténet és az új Btk. tükrében

„A gyermek, mint természeti lény eredendően jó,
csak a társadalmi együttélés rontja meg...”
Jean-Jacques Rousseau

A cikkem témájának a megválasztásakor olyan területet kívántam kiválasztani, amely a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépésével és azt megelőzően is széles körben foglalkoztatta, és jelenleg is foglalkoztatja, valamint megosztja a jogalkalmazókat, a társszerveket és a bűnügyi tudományok művelőit. Ez a terület a büntethetőség alsó korhatárának jogalkotói meghatározása, és az ahhoz kapcsolódóan felmerülő, fiatalokot érintő belátási képesség kérdése.

Célom a cikk megírása során ezen terület jogtörténeti aspektusból történő, és a jelen törvényének jogalkalmazása során felmerülő kérdések bemutatása, amelynek során a külföldi szabályozásra is ki kívánok térni.

Elsőként a fiatalokot büntetőjogának a történetet kívánom bemutatni, mind a hazai, mind a nemzetközi előzményekre kitérve. Fontosnak tartom, mivel az új Btk. ezen területet érintő új rendelkezései sem történhettek előzmények nélkül. Olyan előzmények nélkül, amely az adott kor jogalkotói szellemét talán a jövőben is „tette, tettekre” sarkalhatja.

Másodikként a Büntető törvénykönyv 12-14. életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezéseire, annak alkalmazásával kapcsolatosan felmerült problémáira szeretnék kitérni, és a problémák megoldásaira „segítségül” hívva a német, az osztrák és a svájci szabályozást.

I.

Fiatalokot büntetőjogának története hazai illetve nemzetközi szinten

1. Az 1878. évi V. törvénycikk a Csemegi Kódex

A tradicionális magyar (büntető)jogban a büntethetőségi korhatárt az ún. törvényes kor eléréséhez igazodott, azaz a férfiakat a tizenegyedik, míg a nőket a tizenkettedik életévük betöltésétől

tekintették vétőképesnek.¹

Európában az 1810. évi Code Pénallal kezdődött a XIX. századi nagy kodifikáció időszaka. Olyan büntetőtörvénykönyv létrehozására törekedett – államonként – a polgárság, amely megteremti a törvényesség anyagi jogi garanciáit: a nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege elvére épített felelősségi és büntetési rendszert. A XIX. század során az akkori kontinentális Európa minden önálló állama megalkotta a maga büntetőtörvénykönyvét; a nagy kodifikáció korszakát az olasz Zarandelli kódex zárja le (1889). Erre a kodifikációs időszakra esik az 1878. évi magyar büntetőtörvénykönyv megalkotása is, amely törvényünk jogtechnikai megoldásaiban és fogalomképzésében az 1852. évi osztrák és az 1871. évi német Btk.-hoz állott a legközelebb.

Az 1878. évi Btk.-ra más vonatkozásban hatott az 1843. évi Büntető Törvényjavaslatot előkészítő reformkori irodalom, illetőleg a javaslat szakmai vitaanyaga.² Érdeemesnek tartom ezen javaslatot megemlíteni egyrészt, mert a neves német szerző, Mittermaier szerint a legeredetibb és a legbátrabb törvényhozási kísérletként tartotta számon³, másrészt azon okból is, mivel ez volt az első olyan törvényjavaslat, amelynek szabályai a fiatalok büntetőjogi felelősségét érintette. A büntethetőségi korhatárt a gyermek 12. életévében határozta meg, és rendelkezett a szülői felelősségről és kötelezettségről arra az esetre, amennyiben a 12 életévét el nem ért gyermek valamilyen bűncselekményt követett el.⁴

Az 1878. évi V. törvénycikk általános és különös részre tagozódott, a fiatalokkorúakra vonatkozó rendelkezései a kódex általános rendelkezéseinek a részét képezik, a felnőttkorúakhoz képest elenyésző szabályokat tartalmazva. Az úgynevezett klasszikus iskola tanai, azaz az indeterminizmus, vagyis a büntetőjogi felelősségnek az elkövető szabad akaratára történő alapozás, és a büntett súlyához igazodó büntetést valló proporcionalitás elvei mentén megalkotott Csemegi-kódexben nem érvényesül a fiatalokkorúak különleges büntetőjogi elbírálásának szabálya, hanem

1 Dr. Balogh Ágnes: A gyermekkor. In: Dr. Balogh Ágnes – Dr. Gál István László – Dr. Hornyák Szabolcs – Dr. Köhalmi László – Dr. Nagy Zoltán – Dr. Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog – Általános Rész (Szerk.:Balogh Ágnes – Tóth Mihály), Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 135. o.: „1505 tájékan egységesítették a két nemre vonatkozó korhatárokat, ettől kezdve a tizenkettedik életév betöltése jelentette a törvényes kor elérését. A törvényes kor betöltése után a bíró dönthette el, hogy a bűncselekmény elbírálása során figyelembe veszi-e az elkövető fiatal korát. Később a XVII. században a tizenégy éven aluli gyermekeket már beszámítási képességük hiányára hivatkozva nem büntették, a vétőképtelen kor határa tehát némileg kitolódott.”

2 Dr. Békés Imre- Dr. Földvári József- Dr. Gáspár Gyula- Dr. Tokaji Géza: Magyar Büntetőjog általános része, BM Könyvkiadó, Budapest, 1980. 34. o.

3 Dr. Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog általános része, Korona Kiadó, Budapest, 2001. 43. o.

4 1843. évi Büntető Törvényjavaslat 80.§: Gyermekek, kik koruknak a 12. életévét még nem haladták, a Btk. megszegéséért közkereset alá vétetni a törvényadta büntetéssel nem fognak, hanem azok szülei vagy felügyelőik által lesznek megfenyíthetők, de az illető közhatóság fel fog ügyelni arra, hogy az ily esetekben a megérdemelt fenytés el ne maradjon.

mind a büntetőjogi felelősség feltételei, mind a büntetési rendszer és a büntetés-végrehajtás tekintetében lényegében azonosak az elbírálási szabályok a kódex általános, a felnőttekre vonatkozó rendelkezéseivel.⁵

Érdeemes megjegyezni, hogy a kódex szövegjavaslatának elfogadása tárgyában tartott miniszteri értekezleten Sárkány József k. törvényszéki elnök az alacsony büntethetőségi korhatár mellett érvelt, mindezt a „klimatikus” viszonyainkra hivatkozva tette meg.⁶ Kozma Sándor kir. főügyész szintén szükségesnek tartotta, hogy a törvény korlátot állítson a bíróságoknak, mivel pl. előfordult, hogy 7 éves gyermeket 2 évi börtönre ítélte az egyik törvényszék.⁷

A Csemegi-kódex 83.§-a szerint „a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét nem haladta meg: bűnvád alá nem vonható”. A 84.§-a értelmében „, a ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget, elkövette a tizenkettedik életévét már túlhaladta de a tizenhatodik életévét még be nem töltötte, ha cselekményének bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással nem bírt, azon cselekményéért büntetés alá nem vehető”. Az idézett törvényhelyekből kitűnően tehát a fiatalok az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét meghaladta, de a 16. életévét még nem töltötte be, és említett korosztály is csak akkor büntethető, ha megvan a cselekménye bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képessége. Csemegi Károly szerint főleg az „elhanyagolt nevelés” miatt előfordulhat, hogy a fiatalnak a kellő szellemi fejlettsége hiányzik és azért helyes elgondolás a jogalkotótól a „pszichológiai szabály” felállítás.⁸ A fiatalokra a felnőtteknél enyhébb, de nem más fajtájú büntetések alkalmazhatóak a 85.§ alapján, így „1. halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő büntett miatt: két évtől öt évig terjedő börtönnel; 2. öt évtől tizenöt évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő büntett miatt: két évig terjedő börtönnel illetőleg hasonló tartamú államfogházzal; 3. más büntett miatt: két évig terjedő fogházzal; 4. vétség miatt rendőri büntetéssel.” A 86.§ alapján a szabadságvesztés büntetés végrehajtása a felnőttektől elkülönítve, de ugyanazon intézményben történt. Azon fiatalokkal szemben, aki nem rendelkezett cselekménye bűnösségéhez szükséges belátási képességgel, a törvény 84.§-nak második mondata szerint, huszadik életévének betöltéséig csak javítóintézeti nevelésre ítélték.

Az ismertett rendelkezésekből megállapíthatjuk, hogy a Csemegi-kódex elvileg elzárkózott a

5 Dr. Szabó András: A fiatalok és a büntetőjog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961., 9-10. o.

6 Dr. Löw Tóbiás: A Magyar Büntetőtörvény a büntettekéről és a vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes Anyaggyűjteménye. Első kötet. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880.527. o.

7 Dr. Löw Tóbiás: i. m. 527. o.

8 Dr. Löw Tóbiás: i.m. 527.o.

fiatalkorúak különleges büntetőjogi kezelésének a bevezetésétől. Erre lényegében nem is volt szükség – ahogyan Dr. Szabó András fogalmazta, mivel a büntetőjogi rendezés elvei mindenkor meghatározott kriminálpolitikai szükségleteket tükröznek, illetve elégitenek ki. A fiatalkorúak bűnözése pedig a kódex megalkotásának időszakában nem volt jelentős társadalmi probléma, az igazságszolgáltatás nem állt szemben a fiatalkorúak bűnözésével, mint tömeges jelenséggel.⁹ A kódex hatálybalépése után az 1881-1885. évek átlagában a 16 éven aluliak részvételi aránya az összkriminalitásban 1,2%, az 1891-1895. években pedig még mindig igen alacsony, 1,9%.¹⁰

A klasszikus büntetőjogi iskola tanait követő Csemegi-kódex szabályozásával szemben a századforduló időszakában büntetőjogi reformmozgalmak indultak meg, amelynek keretében a fiatalkorúak tekintetében Európa-szerte megvalósul a reformmozgalmak követelése a fiatalkorúak különleges büntetőjogi elbírálása. A klasszikus kódexek elméletileg legsebezhetőbb pontjainak és garanciális szabályainak támadását – amelyek változatlanul érvényesek voltak a fiatalkorúak tekintetében is – a közvetítő iskola legismertebb képviselője, Franz von Liszt által alapított Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület 1889-ben, majd 1890-ben tartott kongresszusa kezdi meg. A kongresszus programjában a következő kérdéseket tűzte napirendre:

- a.) megfelel-e a modern követelményeknek a klasszikus kódexek szűk korhatára;
- b.) a javító-nevelés (környezeti-biztonsági intézkedés) milyen feltételek mellett alkalmazható a klasszikus kódexek rendelkezéseinél tágabb körben;
- c.) szükséges és célszerű-e fiatalkorúak büntetését attól az ismérvtől függővé tenni, hogy megvan-e a cselekmény bűnösségének felismeréshez szükséges belátásuk.

A program tehát felvetette a reformmozgalmak alapvető követelményeinek kérdését mind a felelősségi, mind a büntetési rendszer területén.¹¹

2. Az 1908. évi XXXVI. törvénycikk az I. Büntetőnovella

A századfordulót követően Európa-szerte új, novelláris törvényekkel rendezik a fiatalkorúak büntetőjogi helyzetét és valósítják meg a különleges elbírálás követelményét. Az elsők közé tartozik a hazánkban az 1908-ban elfogadott, a klasszikus elvekkel szakító büntetőnovella.¹² Amint arról már korábban is említést tettem, miszerint a büntetőjogi rendezés elvei mindenkor meghatározott

⁹ Dr. Szabó András i.m. 14. o.

¹⁰ Statisztikai Évkönyv 1895, 456. o.

¹¹ Dr. Szabó András i.m. 29.o.

¹² Dr. Szabó András i.m. 29-30. o

kriminálpolitikai szükségleteket tükrözi illetve elégíti ki, a reformmozgalmak sikerét támogatták a bűnözés alakulásának bekövetkezett változások, a visszaeső és fiatalkorú bűnelkövetők számának gyorsütemű emelkedése is. Ugrásszerű emelkedésről tanúskodnak a századfordulót követő évek bűnügyi statisztikai adatai. Ezek szerint a fiatalkorúak (12-18 évesek) részvétele a közvadás büntettek elkövetésében a következőképpen alakult: 1904-ben 16,6%, 1905-ben 16,4%, 1906-ban 16,1%, 1907-ben pedig 16,4%. Ez abszolút számokban azt jelenti, hogy a fiatalkorú büntettek száma 10893-ról 12108-ra emelkedik a közvadás büntettek tekintetében. Megállapítást nyert továbbá az is, hogy a bíróságok még azokat a lehetőségeket sem használták ki, amelyeket a kódex rendelkezései biztosítottak egy hatékonyabb büntetőpolitika megvalósítására, így például 1885-1888-ig mindössze 119 fiatalkorút utaltak az aszódi nevelőintézetbe, amely az ország egyedüli ilyen intézete volt.¹³

A klasszikus elvekkel való szembefordulás és a büntetőjogi gondolkodás egész rendszerének átépítése alapozta meg a tettesbüntetőjogi szemléletre való átmenetet, amely utat nyitott arra, hogy a fiatalkorúakra megkülönböztetett büntetőjogi rendelkezések vonatkozzanak.¹⁴

Az I. Bn. nem érintette a 12. életévet, azaz a büntethetőségi korhatár alsó határát, de a felső korhatárt 16. életévtől 18. életévre emelte fel. Az elkövető személyét hangsúlyozó szociológia iskola követelményeinek teret engedve az I. Bn. előtérbe helyezte fiatalkorú értelmi és erkölcsi fejlődését, azaz a büntethetőség feltételeként bevezetésre került a beszámítási és a belátási képesség. A 16.§-a akként rendelkezett, hogy „az aki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét már meghaladta, de a tizennyolcadik évét még be nem töltötte (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges érdemi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható.” A büntetőjogi felelősség feltétele tehát a korábbi Csemegi-kódex-szel ellentétben nem a cselekmény bűnösségének felismerésre való képesség, hanem a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség. Az imént ismertetett rendelkezésekre, külön kiemelve a fiatalkorú belátási képességének jogszabályba történő „beépítésére” és az I. Bn.-t átható „jogalkotási szellemre” tekintettel figyelemre méltónak és egyben meghökkentőnek is tartom, hogy az 1908-ban született I. Bn. már tartalmazta azon alaprendelkezést, amelyre a mai német, osztrák és svájci, fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi modell kiépült.

Az I. Bn. szankciórendszerét illetően a büntethetőségi korhatárt el nem érő büntettes gyermekekkel

13 Dr. Szabó András i.m. 38. o.

14 Dr. Szabó András i.m. 39.o.

szemben illetve az erkölcsi-értelmi fejlettség hiánya esetén a házi felügyelet, a házi vagy iskolai fenyítés bírói elrendelése, míg a büntetőjogilag felelősségre vonható fiatakorúak esetén a büntetések mellett a nevelő jellegű intézkedések: a dorgálás, a próbára bocsátás és a javító-nevelés kerültek bevezetésre. Fontosnak tartom kiemelni az I. Bn. 18.§-át, amely az I. Bn. nevelőközpontú szemléletét hivatott szolgálni, amely szerint az 17.§-ban megjelölt intézkedéseknél a fiatakorú egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségi szintjét, életviszonyait valamint azt kellett figyelembe venni, hogy a fiatakorú elkövető cselekményének pillanatában milyen körülmények játszottak szerepet. A 32. § szerint „az ellen, a ki a büntett elkövetésekor életének tizennyolcadik évét már meghaladta, de huszadik évét még be nem töltötte, a törvény szerint halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő miatt tíztől tizenöt évig terjedhető fegyházbüntetés állapítandó meg. Az I. Bn. 28.§-a sajátos, úgynevezett dupla büntetés kiszabását is lehetővé tette a bíró számára oly módon, miszerint ha a fiatakorút fegyházbüntetésre ítélte, elrendelhetette, hogy annak kiállása után javítóintézeti nevelésben is részesüljön.

Az I. Bn. a maga korában Európában is korszerűnek tekintett szabályozást vezetett be, amelyet kiegészített a gyermek és ifjúságvédelem modern rendszerének megteremtése (1898. évi XXI. tc.). Különösen fontos az, hogy az állami gyermekvédelem a veszélyeztetett (anyagi, erkölcsi elhagyatottság), a fogyatékos és a beteg gyermekek mellett kezdettől fogva foglalkozott az inadaptált, azaz büntettes, antiszociális fejlődésirányú gyermekekkel is. A hazai szabályozásban a gyermekvédelem eszközei és a fiatakorúak büntetőjoga tehát szervesen összekapcsolódott. Csalódást okozott azonban az I. Bn. végrehajtása. A bíróságok ugyanis elbagatellizálták a fiatakorúak büntetőügyeit, az értelmi-erkölcsi vizsgálat például a tízparancsolat felmondására redukálódott. A gyakorlati eredmények elmaradása azonban nemcsak a jogalkalmazók felkészületlenségére vezethető vissza. Az I. Bn. azon a maga korában haladónak számító, ma már azonban megdőlt elvi tételből indult ki, hogy a züllött és büntettes fiatakorúak átnevelhetők. Ezért széles körben alkalmazta a javító nevelést. Utóbbi célja a normál elmeállapotú fiatakorúak olyan „átnevelése”, amelynek eredményeként a társadalom hasznos tagjává válnak, csavargás helyett dolgoznak, azaz megjavulnak. Az I. Bn. a javító nevelés alkalmazásával a fiatakorú büntettesek asszimilációjára törekedett és ebben a novella alkotóit a legjobb szándék vezérelte. Csak mintegy 70 évvel később, a jóléti állam büntetőpolitikájának válságát követően vált Európa-szerte világossá az, hogy pusztán kényszerrel nem lehet átnevelni senkit – sem felnőtt korút, sem fiatakorút. A nevelő jellegű szankciók sikere az érintett együttműködési készségtől függ. Ennek ellenére a javító nevelés bevezetése pozitív fejleménynek tekinthető. Alkalmazásával ugyanis sikerült csökkenteni a szabadságvesztés kiszabását fiatakorú elkövetőknél elkerülni és a

munkára neveléssel javultak a fiatalok büntetés integrációs esélyei.¹⁵

4. Az 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalok bíróságáról

A fiatalok megkülönböztetett büntetőjogi kezelésének anyagi jogi szabályai megfelelő eljárásjogi reformot követeltek. Az eljárási rendjét kezdetben egy igazságügy miniszteri rendelet szabályozta, amely a büntetőeljárás jogszabály alapvető rendelkezéseinek revíziója nélkül próbálta megoldani a speciális anyagi jogi szabályok alkalmazását. Az átfogó eljárási reformra csak 1913-ban került sor. Ekkor lép hatályba az 1913. évi VII. törvénycikk (a továbbiakban: Fb.), és állítják fel a fiatalok bíróságait. A fiatalok önálló büntetőbíróságának eszméje az amerikai és angol tapasztalatok alapján hódít Európa-szerte.¹⁶

Az Fb. 1.§-a írta elő kötelezően a királyi törvényszék vonatkozásában, azok székhelyein a fiatalok bíróságának a felállítását. Lehetőséget adott az igazságügy-miniszternek arra vonatkozóan, amennyiben azt szükségesnek látta, például a fiatalok ügyeinek jelentős száma miatt, hogy a királyi törvényszék székhelyén kívüli járásbíróságon is fiatalok bíróságának a felállítását rendelje el. „A fiatalok bírósága határozatait a hovatartozás szerint a kir. törvényszék vagy a kir. járásbíróság mint fiatalok bírósága megjelöléssel adja ki.”¹⁷ A fiatalok bíróját az adott fiatalok bíróságára (,amely mind a kir. törvényszéken, mind a kir. törvényszék székhelyén vagy kívül felállított járásbíróságon voltak) az igazságügy-miniszter jelölt ki három évre, mely kijelölés megújítható volt. A fiatalok bírósága mellé a fiatalok ügyészét a közvád képviselőjére a kir. ügyészség vezetője jelölte ki a kir. ügyészség tagjai közül. Ha azt a körülmények indokolták a kir. járásbíróság, mint fiatalok bírósága mellé ügyészségi megbízott is kijelölhető volt. A fiatalok bírósága a fiatalok terhelt részére, ha „választott védője” nem volt és védelem ellátása célszerűnek mutatkozott, védőt rendelhetett ki. Az Fb. rendelkezései továbbá biztosították a társadalom részvételét a fiatalok igazságszolgáltatásában oly módon, hogy az igazságügy-miniszter „pártfogói tennivalókban jártas férfiak vagy nők közül pártfogói tisztviselőt” nevezhetett ki a fiatalok bírósága mellé.¹⁸

Az Fb. VI. fejezete szabályozta a fiatalok bíróságának eljárását és az eljárás alapján tehető intézkedéseket „büntetőjogszabályba ütköző cselekményt elkövető gyermekek érdekében és a

¹⁵ Dr. Ligeti Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási Törvényének Koncepciója 4.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

¹⁶ Dr. Szabó András i.m. 66.o.

¹⁷ A fiatalok bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk 1.§

¹⁸ A fiatalok bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk 2. §,5.§,6.§ és 7.§-a

környezetükben erkölcsi romlásnak kitett vagy züllésnek indult, de bűncselekmény elkövetésével nem gyanúsított kiskorúak ügyeiben.”¹⁹ A hivatkozott fejezet rendelkezései a gyermekvédelem eszméjének fokozott súlyt biztosítottak a büntetőjogi rendelkezések körében, illetve széleskörű preventív intézkedésekre teremt jogalapot. A preventív intézkedések megtételének joga a bírónak beavatkozási lehetőséget teremtett a jogi kérdéseken túl a szociális viszonyokba és a nevelési kérdésekbe egyaránt.²⁰ Ilyen preventív intézkedés lehetett – az Fb. 66.§-a szerint – egyrészt a szülő, törvényes képviselő figyelmeztetése arra vonatkozóan, hogy a gyermeket szigorúbban nevelje, másrészt szülő, törvényes képviselő vagy gondviselő kiskorú megfenyítésére vonatkozó utasítása. Legsúlyosabb preventív intézkedésként pedig ideiglenes pártfogó kirendelését vagy a gyermek ideiglenes állami gyermekmenhelyen történő elhelyezését lehetett elrendelni.²¹

5. A második világháborút követően született, fiatakorúakat érintő büntetőjogszabályok az 1961. évi V. törvény hatálybalépéséig

Az 1951. január 1. napjától 1962. július 1. napjáig hatályban lévő 1950. évi II. törvény (a továbbiakban: Btá.) a büntethetőségi korhatárt – megegyezően a Csemegi-kódex rendelkezésével – 12. életévhez kötötte. A törvény 51.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezés tette elviekben lehetővé, hogy a fiatal elkövetővel szemben „privilegizált” büntetéskiszabásra kerüljön sor.

A fiatakorúakra vonatkozó rendelkezéseket nem a Btá. tartalmazta, hanem a fiatakorúak vonatkozó büntetőjogi és büntetőeljárásai rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Ftvr.) és annak módosításáról szóló 1954. évi 23. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Fn.). Az önálló szabályozás azonban nem jelentette a fiatakorúak büntetőjogi felelősségre vonása jellegének a felnőttektől való eltávolodását, sőt ellenkező irányú tendencia volt tapasztalható.²²

Az Ftvr. 40.§ (3) bekezdése hatályon kívül helyezte az I. Bn. rendelkezéseit a fiatakorúak tekintetében és az Fb.-t. Törölte a belátási képességet, mint feltételt a büntethetőség kérdésében. Lehetőség nyílt arra, hogy ha a fiatakorú nem ismerte fel cselekményének azt a következményét, hogy a cselekedete ártalmas és veszélyes a társadalomra, akkor a bíróság ítéletében rendelkezhetett

¹⁹ A fiatakorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk VI. fejezetének címe

²⁰ Dr. Szabó András i.m. 68. o.

²¹ A fiatakorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk 66.§

²² Dr. Nagy Ferenc i.m.49.o.

arról, hogy a büntetőeljárás alól felmentsék, mellőzzék, vagy megszüntessék. Bevezette a fogház helyett a fiatalkorúak börtönét és azok a fiatalok, akik értelmileg nem voltak beszámíthatóak, számukra gyógypedagógiai nevelést rendelt el. Az Fn. alapján 12-14 éves korúakkal szemben mindig csak intézkedést lehetett alkalmazni és csak a 14. életévüket betöltő fiatalok eseteiben volt lehetőség a büntetés kiszabására.

Az Ftvr. jelentőségét nem a benne foglalt rendelkezések, hanem a kodifikációs technika teszi kiemelkedővé. Elsőként és azóta is egyetlenként a magyar jogban a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatos valamennyi szabályt önálló jogszabályba foglalt. Ezzel a speciális szabályok - anyagi és eljárásjogi - zárt rendszere általánosan érvényesült.²³

6. Az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

Az új, átfogó, szocialista büntető kódex, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény, amely 1962. július 1. napján lépett hatályba, hatályon kívül helyezte az Ftvr.-t, és a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat beépítette magába a kódexbe. Az 1961. évi V. tv. a büntethetőség alsó korhatárát 12. életévről a 14. életévre emelte fel. A 12-14 éves büntettesekkel való foglalkozást áthelyezte az iskolai, iskolán kívüli és családi nevelés illetékességi körébe. A törvényalkotó szerint az ember a 14. életév betöltésével jut a cselekedek értékelésére és az annak megfelelő magatartás tanúsítására való képesség birtokába. Ez a *presumptio* kategorikus jellegű, azaz a 14. életév betöltése előtt senki sem rendelkezik büntetőjogi beszámítási képességgel, a 14. életév után azonban ez a képesség mindenkinél adott, kivéve, ha az ellenkezőjét bebizonyítják. Az 1961. évi V. tv. miniszteri indokolása egyértelművé tette, hogy a fiatalkorúak esetében is az általános büntetőjogi szabályokat kívánja maradéktalanul érvényesíteni azoknak a körülményeknek a figyelembe vételével, amelyek a fiatalkorúak társadalmi helyzetét, értelmi-pszichikai sajátosságát jellemzik.²⁴ Békés Imre szerint büntetőjogunk ezt az életkort azért határozta meg, mert a hazai oktatási rendszerben általában 14. életévükben fejezik be a gyermekek általános iskolai tanulmányaikat s szerzik meg – részben a biológiai-szellemi fejlődés, részben pedig az iskolai tanulás révén – a társadalmi együttéléshez szükséges alapismereteket és értékelési képességet.²⁵

23 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 4.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

24 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 5.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

25 Dr. Békés Imre- Dr. Földvári József- Dr. Gáspár Gyula- Dr. Tokaji Géza i.m. 155. o.

Károly Endre szerint az életkor 14. életévnél alacsonyabb tartama kizárja az alannyá válást. Tudományos koncepciója szerint a fenti életkor nem a beszámítási képességet zárja ki, mivel kizárólag valamely életkor betöltése nem szolgáltat speciális képességeket. Álláspontja szerint elképzelhető, miszerint egy 15. életévét betöltött fiatalok sem rendelkeznek beszámítási képességgel, míg egy 12 évesnek esetleg már megvannak az ügyei viteléhez szükséges és a beszámítási képesség tartalmát alkotó képességei.²⁶

Az 1961. évi szocialista Btk. szakított tehát a korábbi hazai szabályozás elveivel és kodifikációs technikájával:

-megszüntette a fiatalok büntetőjogának tartalmi különállását azáltal, hogy mereven elutasította az értelmi fejlettség vizsgálatát,

-megszüntette a fiatalok büntetőjogának önálló, komplex szabályozását és helyette a fiatalokra vonatkozó rendelkezéseket az általános részi szabályok egy fejezetében helyezte el. Az 1961. évi V. tv. eredményeként a fiatalok büntetés kiszabási tényezővé degradálódott.²⁷

7. Az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről és a fiatalok büntetőjog dogmatikai megközelítése

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 23.§-a – követve a Btk. 20.§-ban foglaltakat – 14. életévben határozta meg a büntethetőségi korhatárt, azaz, aki a régi Btk. szerint büntetendővé tett cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be, gyermekkorúság miatt, mint büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető. A 14. életév betöltése a születésnapot követő nappal veszi kezdetét. (Ugyanez vonatkozik a fiatalok felső határára, a 18. életévre is.) A magatartási elméletből kiindulva, a cselekmény elkövetése időpontjának az tekintendő, amikor a tényállászerű elkövetési magatartás utolsó mozzanatát kifejtik. Aki tehát az elkövetési magatartást a maga egészében mint gyermek hajt végre, akkor sem büntethető, ha az eredmény a 14. életév betöltése után jön létre.²⁸ A régi Btk. 107.§ (1) bekezdése szerint fiatalok 14. életévtől 18. életévig tart. A régi Btk. a 1961. évi V. tv. szabályozását követte mind a tartalomban, mind a kodifikációs technikáiban. A hatályba lépése óta számos módosítás korrigálta a fiatalokra vonatkozó rendelkezéseket, így a régi Btk. a szankciók

26 Dr. Károly Endre: A büntethetőség akadályai. In: Dr. Békés Imre – Dr. Bogdál Zoltán – Dr. Györgyi Kálmán – Dr. Károly Endre – Dr. Molnár József – Dr. Pintér Jenő – Dr. Szük László: Büntetőjog Általános Rész. I. kötet Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar – Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 166.o.

27 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalok büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 5.o.
(http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

28 Dr. Nagy Ferenc i.m.218.o.

céljaként a fiatalkorú helyes irányú fejlődését jelölte meg. Rögzítette azt, hogy a szankciók alkalmazásánál elsőbbséget élveznek az intézkedések és azt is, hogy szabadságelvonás csak kivételesen alkalmazható. Az előrelépések ellenére azonban nem történt változás a felelősségre vonás szabályozásában és elmaradt a felnőttekétől markánsan elkülönülő szankciórendszer kialakítása is.²⁹

A büntethetőségi akadályrendszeren belül a gyermekkort egyes szerzők, mint például Békési Imre a beszámítási képességet kizáró okok keretében tárgyalja, míg mások, így például Nagy Ferenc, a bűnösséget kizáró okok körében, a beszámítási képességet kizáró okok, a tévedés és az elvárhatóságot kizáró okok (pl.: hozzátartozói viszony a feljelentés elmulasztásánál – régi Btk. 150.§ (2) bek.) mellett helyezik el. A két megközelítési mód és a gyermekkori más rendszertani elhelyezés ellenére, a beszámítási képesség fogalmát lényegében megegyezően határozzák meg, miszerint az rendelkezik beszámítási képességgel, aki képes magatartása – társadalomra veszélyes – következményeinek felismerésére, és képes e felismerésnek megfelelő akarat kialakítására. Tehát a beszámítási képességnek két oldala van: felismerési képesség és az akarati képesség. A régi Btk. a beszámítási képességet nem határozza meg, e fogalom a beszámítási képességet kizáró okok korábbi szabályozásaiból való visszakövetkeztetés útján alakult ki.³⁰ A kizáró körülmények a „kóros elemállapot” fogalma alá esnek. Ezek közül nem taxálva, hanem kiemelve a törvény öt körülményt említett meg: az elmebetegséget, a gyengeelméjűséget, a szellemi leépülést, a tudatzavart és a személyiségzavart. Az 1961. évi V. törvény szövegében csak az elmebetegség, gyengeelméjűség és a tudatzavar szerepelt, a régi Btk. e kört a szellemi leépüléssel és a személyiségzavarral egészíti ki, de egyszersmind kifejezésre juttatja, hogy az elmeműködés olyan kifejezetten meg nem jelölt egyéb kóros állapota is előfordulhat, amely képtelenné teszi az elkövetőt cselekménye társadalomra veszélyes következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék.³¹

Az elmeműködést súlyosan zavaró kóros állapotok a beszámítási képesség mindkét oldalát: a felismerési képességet is és az akarati képességet is érintik. Közös vonásuk, hogy az egyénben rejlő, de általában nem az egyén hibájára visszavezethető olyan körülmények, amelyek az agyműködést, a szellemi tevékenységet korlátozzák. Élettani és lélektani jellegükre figyelemmel fennállásuk és hatásuk orvosszakértői vizsgálatot igényel.³² A régi Btk. a fiatalkorúakra nézve nem szabályoz

29 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 5.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

30 Dr. Nagy Ferenc i.m.216.o.

31 Dr. Békés Imre- Dr. Földvári József- Dr. Gáspár Gyula- Dr. Tokaji Géza i.m. 155. o.

32 Dr. Békés Imre- Dr. Földvári József- Dr. Gáspár Gyula- Dr. Tokaji Géza i.m. 157. o.

külön beszámítási képességet kizáró okot, ezért ha egy nem gyengeelméjű (,tehát nem kóros elmeállapotú), de szellemileg visszamaradott fiatalok nem képes valamely cselekmény társadalmi jelentőségét felfogni, a társadalomra való veszélyességben való tévedés címén mentesülhet a felelősség alól.³³

II.

A fiatalokra vonatkozó nemzetközi elvárások, európai szabályozási modellek és a büntethetőségi korhatár jogszabályi rögzítése az egyes európai országokban

A fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerére irányuló reformok tartalmát jelentős mértékben meghatározzák az ENSZ-nek és az Európa Tanácsnak a tárgykörben megszületett dokumentumai. Ezek a dokumentumok egyrészt a gyermek- és fiatalkori bűnözés visszaszorítást szolgáló prevenciós stratégiákkal és programokkal, másrészt a fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakításával foglalkoznak.³⁴

Az 1958. november 20. napján az ENSZ Közgyűlése által elfogadott a gyermek jogairól szóló 1386. (XIV) számú Nyilatkozat 2. elve szerint „*A gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg és társadalmilag fejlődjen egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek mindenek felett álló védelmét.*”³⁵ A Nyilatkozat csak iránymutatásként fogalmazódott meg.

A gyermekek jogairól szóló egyezményt az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20. napján ratifikálta, amelyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki. Az 1. cikke szerint „Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”³⁶ A 42. cikkben foglaltak szerint „A részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyezmény elveit és rendelkezéseit hatékony és arra alkalmas eszközökkel a felnőttek és a gyermekek széles körében ismertetik”.³⁷ Az Egyezmény nem határoz meg konkrét büntethetőségi korhatárt, a 40. cikk 3. a.)

³³ Dr. Nagy Ferenc i.m.220.o.

³⁴ Dr. Ligeti Katalin: A fiatalok büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 7.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc)

³⁵ ENSZ közgyűlési határozat 1958. nov. 20. 1386. (XIV.) 2. elv

³⁶ A gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény 1989. (XI.20.) 1. cikk

³⁷ A gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény 1989. (XI.20.) 42. cikk

pontjában annyit ír elő a részes államokra, hogy „olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének véelme kizárt”.³⁸A 37. cikk b.) pontja szerint a részes államnak a nemzeti jogalkotása során gondoskodnia kell arról, hogy a szabadságvesztéssel járó büntetés csak a legvégső és legrövidebb intézkedés legyen a gyermekkel szemben.

A fiatalok igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat („Pekingi Szabályok”) egyik célja, a széles körű szociális biztonság megteremtése, azaz bizonyos érdeksérülések a minimálisra csökkenjenek. A pekingi szabályokban foglalt alapelvek szerint igazságszolgáltatás beavatkozása esetében nem csupán az elkövetett cselekménykörülményeire és súlyosságára kell tekintettel lenni, hanem a fiatalok helyzetére és szükségleteire, valamint a társadalmi érdekeire is.³⁹

Az 1990. december 14. napján elfogadott 45/113. számú ENSZ közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelméről szabályairól szóló („Havannai szabályok”) 1. cikke kimondja, hogy a szabadságvesztés a fiatalok esetében csak a legvégső eszközként alkalmazható. A határozat 2. cikke megerősíti, hogy a fiatalokat csak a Pekingi Szabályokban foglaltaknak megfelelően lehet megfosztani a szabadságuktól. A szintén 1990. december 14. napján elfogadott 45/112. számú ENSZ közgyűlési határozat a fiatalok bűnmegelőzés hangsúlyosságát szorgalmazza.

Az Európa Tanács R (2000) 20. számú ajánlása a pszichoszociális beavatkozásról szól a bűnmegelőzésben, azaz figyelembe kell tartani a gyermekeknek és a családnak a magánélethez való jogát, az esélyegyenlőség megtartását és mellőzni a megbélyegzés tényét. Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása, hogy az igazságszolgáltatási rendszernek vagy más illetékes hatóságokkal való kapcsolatfelvételtől kezdve, az egész folyamat alatt a gyerekek és a szüleiket haladéktalanul és megfelelő módon tájékoztatni kell a jogairól, az alkalmazott rendszerről és az eljárásokról, a megfelelő gyermekvédelmi mechanizmusokról, a védőintézkedések rendelkezésre állásról.⁴⁰

Az említett nemzetközi ajánlásokból a fiatalok büntető igazságszolgáltatásának kialakításával

38 A gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény 1989. (XI.20.) 40. cikk 3. a.) pont

39 Dr. Gyurkó Szilvia: Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalok büntető igazságszolgáltatásban, Belügyi Szemle, 2011/3. szám. 59. évfolyam 83. o.

40 Dr. Gyurkó Szilvia: im. 86-87.o.

kapcsolatban az alábbi közös: szempontok emelhetők ki:

- a fiatalkori bűnelkövetésére való reagálásnak gyorsnak és következetesnek kell lennie,
- a fiatalkori bűnözésre való átfogó reagálásnak csupán része a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere,
- a fiatalkorú által elkövetett bűncselekményért való felelősséget ki kell terjeszteni a fiatalkorú szülőjére/szüleire is,
- a fiatalkorú elkövetőket megilletik ugyanazok az eljárási garanciák mint a felnőtt korúakat,
- a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerének kerülnie kell a represszív megközelítést, a nevelésre és a reintegrációra kell koncentrálnia,
- a fiatalkorúak esetében a szabadságvesztés csak végső eszköz lehet, és a büntetőjogi beavatkozások végrehajtási helyszíne, amennyire ez megoldható, az érintett lakóhelye, környezete kell, hogy legyen,

amennyire lehetséges és ahol ez megfelelőnek látszik, a fiatalkorú bűnelkövetőkre irányuló intervenciónak magában kell foglalnia az áldozataikra és az érintett közösségre irányuló kárhelyreállítást.⁴¹

Ami az európai jogrendszereket illeti a fiatalkorúak büntetőjogának szabályozásában különböző modelleket különböztetünk meg:

1. Az első modellbe tartozik például Németország, Ausztria, Svájc, Portugália, Spanyolország, és Lengyelország, amelyek országok fiatalkorúakra vonatkozó büntető igazságszolgáltatása önálló szabályozást nyert. Egy kódex foglalja magába a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi büntetőjogi, eljárásjogi és végrehajtási szabályokat vagy még a családjogi és gyermekvédelmi rendelkezéseket.
2. A második modell szerint, amelybe többek között Finnország, Franciaország, Egyesült Királyság és Olaszország tartozik, a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi, eljárásjogi és végrehajtási szabályokat több külön törvényben találjuk meg.
3. A harmadik modellre a fiatalkorúakat illetően relatív önálló szabályozás jellemző. Az anyagi büntető szabályokat a Btk. tartalmazza, míg elkülönült intézményrendszer feladatát képviseli a fiatalkorúak büntetőeljárása és a büntető-végrehajtása. (Pl.: Dánia, Hollandia, Görögország, Svédország).
4. A negyedik modell szerint a fiatalkorúak büntetőjogának az általános büntetőtörvények szabályozzák. Ezen modellhez tartozik pl.: Magyarország, Szlovénia, Csehország.⁴²

41 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 8.o. (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

42 Dr. Fejes Péter: A fiatalkorú elkövetők büntető igazságszolgáltatásáról, Ügyészek lapja, 2010/2. szám 17. évfolyam

A büntethetőség alsó korhatárának jogszabályi rögzítése Európában eléggé vegyes képet mutat, de a legtöbb európai országban a büntetőjogi felelősség kezdete a 14. életév körüli életkor. Az Európai Unió tagállamai közül Írországban 7. életévben rögzítették a büntethetőségi korhatárt, míg Máltán 18. életévben határozták meg.⁴³ A büntethetőség alsó korhatárát Anglia 10. életévben, Hollandia 12. életévben, Franciaország, Görögország, Lengyelország 13. életévben, Németország, Ausztria, Olaszország, Horvátország, Bulgária, Észtország 14. életévben, Svédország, Dánia, Finnország, Szlovákia, Szlovénia 15. életévben, míg Románia, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Spanyolország, Portugália és Belgium 16. életévben⁴⁴, míg Ciprus 17.⁴⁵ életévben határozta meg.

Az Európai Unión kívüli európai országokat illetően, Andorrában, Azerbajdzsánban, Fehéroroszországban, Grúziában, Moldovában, Oroszországban és Örményországban a büntethetőségi korhatár 10. életévben került meghatározásra⁴⁶, Svájc 2007. január 1. napjától a büntethetőségi korhatárt 7. életévről 10. életévre emelte fel.⁴⁷ A büntethetőség alsó korhatárát Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Liechtenstein, Macedónia, Montenegró és San Marino 14. életévben jelölte meg, míg Norvégia és Izland - „hűen skandináv társaihoz” - 15. életkorban rögzítette.⁴⁸

III.

A Büntető törvénykönyv új rendelkezései a 12 – 14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatosan (kételyek az új rendelkezés bevezetését illetően, gyakorlati alkalmazásának kérdései kiemelten a belátási képesség meghatározására)

A 2013. július 1-től hatályos Büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) 16. §-a a büntethetőség korhatárát 14. életévben határozta meg, azonban egyes súlyosabb bűncselekmények elkövetésekor a büntethetőségi korhatárt 12 évre leszállította, feltéve, ha a gyermekkorú elkövető rendelkezett a bűncselekmény felismeréséhez szükséges belátással.

69. o.

43 <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/buntetheto-gyerekek-hogy-van-ez-europaban-/2011-03-11/1976>

44 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntetőigazságszolgáltatási törvények koncepciói 15.o.

(http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

45 <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/buntetheto-gyerekek-hogy-van-ez-europaban-/2011-03-11/1976>

46 <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/buntetheto-gyerekek-hogy-van-ez-europaban-/2011-03-11/1976>

47 Dr. Nagy Ferenc: A fiatalkorúak új Svájci Büntető Törvényéről. 8. o. In: Büntetőjogi Kodifikáció 2007/2. 7-18.o.

48 <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/buntetheto-gyerekek-hogy-van-ez-europaban-/2011-03-11/1976>

A Büntető törvénykönyv ezen új rendelkezése a törvény elfogadását megelőzően és azt követően is komoly vitát váltott ki szakmai körökben. Többen is megfogalmazták aggályaikat és kételyeiket az új rendelkezéssel kapcsolatosan.

Ezek közül kiemelném az ELTE Bibó István Szakkollégium által kiadott „új Büntető törvénykönyv hagyomány és megújulás a büntetőjogban” című összeállításban a Magyar Büntetőjogi Társaság elnöke, prof. dr. Tóth Mihály által Vélemények és várakozások címmel megjelent értékezéséből A korhatár – kompromisszum vagy porhintés? című részt, amelyben összefoglalja azokat a kételyeket és kétkedéseket, amely joggal merülhetett fel a Büntető törvénykönyv ezen új rendelkezése kapcsán.

„A döntés a kriminológusok többségének heves ellenérzését váltotta ki. A helyzet azonban talán több okból sem olyan súlyos, mint ahogyan azt – sokszor hiányos és téves információk alapján – ezúttal szakemberek is állítják. Vitatható, de nem alkalmazhatatlan döntés született, ami feltehetően nem befolyásolja érdemben a gyermekbűnözés helyzetét, és perspektíváit, így talán nem is ront javulásuk (egyelőre elméleti) esélyein.

Minden korhatár lehet bizonyos esetben igazságtalan: a testi és szellemi fejlődés különbözősége folytán létezhetnek 13 éves „felnőttek”, és 19-20 éves „gyerekek”.

Azok, akik korhatárokat szállítanak le, vagy emelnek fel – kiváltképpen, ha ez a csúsztatgatás kiforratlan személyiségfejlődés során 1-2 évet érint – nem megoldják a problémát, csak megkerülik, önmagában ezzel csak látszatt megoldást kínálva.

Kétségtelen, ugyanakkor, hogy az általános életkor növekedésével, a lakosság fokozatos elöregedésével együtt mind markánsabban érzékelhető a bűnözés „megfiatalodása” is. Az idősödő társadalomnak mind fiatalabb korösszetételű deviáns magatartásokkal kell számolnia. Nemigen lehet komoly érvet az ellen sem felhozni, hogy a gyermekvédelem mai eszközrendszere sokszor elégtelen, és nem alkalmas a társadalom értékítéletének megfelelő kifejezésére a legtöbb 13 éves rablóval vagy emberölést elkövetővel szemben, akiket más enyhébb deviáns magatartások elkövetővel együtt kezelnek.

Végül: a tartalmi kérdéstől eltekintve technikailag teljesen zavaros és értelmezhetetlen az elfogadott szabályozás. Fiatalkorúnak tekinti a törvény a 12. életévét betöltött személyt (105. §), ám láttuk, hogy a 12 és 14 év közötti gyermek csak néhány bűncselekmény miatt büntethető. Vagyis: az egész

fejezet vonatkozik a 12 évet betöltő s személyekre jóllehet annak a körülménynek, hogy a leszállított életkor alapján „fiatalkorú” csak igen-igen kivételes esetekben van jelentősége. Ugyanakkor a 16. § „gyermekkor” címszó alatt főszabályként 14 évben jelöli meg a büntethetőség alsó határát.

Mi lesz tehát a megszüntetés jogcíme, ha hiányzik a belátási képesség? Kóros elmeállapot nem lehet, mert az illető nem „az elmeműködés kóros állapotában” követte el a tettet. Gyermekkor szintén nem lehet, hiszen a 12. életévét betöltött személy a 105. § értelmében mindig fiatalkorú, legfeljebb 14 éven alól nem mindig büntethető. A „büntethetőséget kizáró egyéb ok” Jolly Jokerként történő kényszerű és vitatható előráncigálása mellett egyetlen elfogadható megoldás lehetne csak, ám ez törvénymódosítást igényelne: meg kell hagyni a fiatalkorúak esetében a 14-18-as életkort, a büntethetőségi akadályok körében pedig nem „gyermekkor” kell szerepeltetni. Az ehelyett feltüntetett alcím (a büntethetőségi akadály neve) a belátási képességet kizáró életkor lenne.

Ezt a terminológiát használná a 15. § a) pontjában szereplő büntethetőséget kizáró ok is. Így a 14 év alattiak és – a 12-14 év között elkövethető bűncselekmények esetén – a 12 és 14 év közötti életkorban lévők egyaránt nem „gyermekkor” hanem a „belátási képességet kizáró életkor” miatt nem tartoznának büntetőjogi felelősséggel.”⁴⁹

A 2013. július 1-én hatályba lépő Büntető törvénykönyv egyes szabályai a büntethetőség korhatárát tehát a következőképpen határozták meg. Büntető törvénykönyv 16. §: „Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés (160. § (1) és (2) bekezdés), az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés (164. § (8) bekezdés), a rablás (365. § (1) és (4) bekezdés) és a kifosztás (366. § (2) és (3) bekezdés) elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötte és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”

Btk. 105. § (1) bekezdés: „Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor 12. életévét betöltötte, de a 18-at nem.”

Btk. 106. § (2) bekezdés: „Fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető, azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét nem

49 ELTE Bibó István Szakkollégium, Új Büntető Törvénykönyv Hagyomány és megújulás a büntetőjogban: Prof. Dr. Tóth Mihály:43-46.o.

töltötte be, csak intézkedés alkalmazható.”

A Büntető törvénykönyv 16. §-a a büntethetőség korhatárát, tehát 14. életévben határozta meg, azonban egyes súlyosabb bűncselekmények elkövetésekor a büntethetőségi korhatárt 12 évre leszállította, feltéve, ha a gyermekkorú elkövető rendelkezett a bűncselekmény felismeréséhez szükséges belátással.

A belátási képesség jelentéstartalmának kibontásához hasznos lehet kitérni az ismert külföldi jogi szabályozásokra, így például a német és az osztrák jogi szabályozásra, hiszen ez a még érlelődő magyar jogalkalmazói gyakorlat számára is irányadó lehet. A szabályozásokat Csemáné dr. Váradi Erika, Az életkor és belátási képesség a német és az osztrák büntetőjogban – jogalkalmazási kérdések című előadása, amelyet a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. év január hó 26. napján tartott tudományos ülésére készített el, és az Életkor és beszámítási képesség a német és osztrák büntetőjogban – különös tekintettel egyes kérdésekre című elemzése alapján kívánom bemutatni.

A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi gondolkodást, mind Németországban, mind Ausztriában elsősorban nem a tett-, hanem a tettesközpontság, a szankciót pedig nem a proporcionalitás, hanem a „személyiség-arányosság” jellemzi. Ez a megközelítés áthatja mind német, mind az osztrák törvényt.

Az életkor – azaz a betöltött 14. életév – mellett a törvények feltétellé teszik az érettség megfelelő fokának meglétét. A fiatalkorúaknak a bűncselekmény elkövetésekor kellően érettnak kell lenniük ahhoz, hogy a cselekményük jogellenességét felismerjék vagy a felismerésnek megfelelően cselekedjenek.

A német törvény az érettséggel kapcsolatosan az erkölcsi és szellemi fejlődésről ír, míg az osztrák törvény meghatározott okokra utal. Bár a megfogalmazások ellentétes jellegűek, tartalmilag azonos kört ölelnek fel, hiszen az érettség mindkét esetben azonos elemekből áll: belátási és akarati képességből.

Az érettség lényege egy adott személy normákhoz való viszonyulási képessége – azaz a normák ismeretének, illetve a normák beépítésének a képessége. Megléte nem attól függ – állítják a szakemberek, - hogy a fiatal el tudja-e mondani mi a megengedett vagy tilalmazott, hanem, hogy képes-e ezt a tudást alkalmazni a mindennapi életben, érvényre juttatni. Értelmi, szellemi fejlődése

alapján a fiatalkorú akkor minősül érettnak, ha racionálisan különbséget tud tenni a jogszerűség és a jogellenesség között, megérti a normák tartalmát és az összefüggéseket. Azonban annak a felismerése, hogy egy meghatározott magatartás tilalmazott, még korántsem elegendő a büntetőjogi felelősség megalapozásához.

Ehhez egy viszonylagos erkölcsi érettség is kell. A fiatalnak képességei, fejlődési útján el kell jutni arra a szintre, hogy a jogszerű és a jogellenes közötti különbségtételt saját egyéni magatartására is vonatkoztatni tudja (,azaz az elméletet a gyakorlatban is tudja alkalmazni). Egy ilyen képesség megléte egyfajta tudatosságot feltételez, egy etikai értékrendszer kiépülését, amely a fiatal számára zsinórmértékül szolgálhat. Az alapvető erkölcsi értékek megsértése ugyanis valamilyen jogsértést is megalapoz.

Ez a megközelítés jelenik meg akkor, amikor a német/osztrák szakirodalom az érettséget – ebben az összefüggésben – többnyire, mint egyfajta ”szociális érettség”-et határozzák meg, értelmezik. Hiszen a fiatalkorú adott magatartása a társadalmi kötöttségek, a közösség, mint közeg megléte miatt minősülhet jogellenesnek, s a fiatalkorú épp e társadalmi kötődése miatt kell jogkövető magatartást tanúsítania. Nagyon fontos tehát, hogy a fiatal önmagát, mint egy közösség tagját határozza meg, amelyben saját szükségletei, vágyai szemben áll(hatnak) más individuumokkal és azok érdekeivel.

Az értelmi és erkölcsi érettség csak akkor releváns a fiatalkorú büntetőjogi felelőssége szempontjából, ha ezek egy speciális képzettséget biztosítanak a fiatal számára: a képességet arra, hogy „felismerje cselekménye jogellenességét és képes e felismerésnek megfelelően cselekedni”.

Ahhoz, hogy megállapítsuk, miszerint a fiatalkorú rendelkezett-e a felelősségre vonáshoz szükséges érettséggel, meg kell vizsgálni, így például a német JGB-ben a belátási képességet, mint intellektuális elemet, és az akaratot, mint voluntatív elemet.

A belátási képesség lényege, hogy a fiatal felismerje a cselekménye jogellenes voltát, azaz éppúgy meg tudja ítélni egy meghatározott magatartás jogellenességét, mint egy felnőtt. Fel kell(ene) ismernie, hogy cselekménye az emberek rendezett együttélésével összeegyeztethetetlen és ezért a jogrend nem tűri el. Az a belátási képesség megállapításához nem elegendő, ha a fiatal az adott magatartást csak erkölcsstelennek, vagy az az erkölcsi-etikai normákba ütköző cselekménynek tartja (,értékeli). A belátási képesség meglétének feltétele a jogszerű, jogkövető és jogellenes viselkedés

közti döntés közötti értéktudatossága, erkölcsi követelmények biztos ismerete, biztos tudás a játék, a csíny, a bűncselekmény közti különbségtételre. Hangsúlyozni kell azt, hogy a belátási képesség megléte függ a cselekmény jellegétől is - ez jelenik meg a 2013. július 1-től hatályos Btk. 16. §-ában is.

Ami szintén kiemelendő, hogy a képesség vizsgálata különösen fokozott kell legyen többes elkövetés esetén vagy egy minősített esett kapcsán, azaz képes volt-e az általa megvalósított minősítő körülményekben kifejezésre jutó nagyobb fokú jogellenesség felismerésére.⁵⁰

A német bírói gyakorlat számára az erkölcsi és szellemi fejlettség megítélésében a Német Ifjúsági és Pszichiátriai Társaság által elfogadott Marburgi Irányelvek szolgálnak alapul. Ez 10 pontban foglalja össze a figyelembe veendő kritériumokat.

A bírói gyakorlat – támaszkodva a klinikai gyermek vagy ifjúság pszichológus véleményére – a következő tíz szempontot vizsgálja „társadalmi érettség, a belátási képesség, tehát a büntethetőség kérdésében:

1. reális életterv
2. képesség az önálló megindokolt döntésre
3. képesség a jövőre is figyelmet fordító gondolkodásra
4. a képesség az érzelmek értelemnek történő alárendelésére
5. a személyiség bizonyos fokú önállósága a szülőkkel szemben
6. önállóság az egykorú csoport tagjaival szemben
7. a mindennapi élet önálló intézése
8. képesség a tartós kötődésre
9. felnőtt szexualitás
10. realiztikus beállítottság az iskolával vagy a munkával kapcsolatban.⁵¹

Az akarati elem nem észérvként jelenik meg, hanem a vágyat fékező ellenmotívumként. Amennyiben a fiatakorúban ez a gátló – fékező akarat nem alakul ki, érettsége nem állapítható meg.⁵²

50 Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és beszámítási képesség a német és osztrák büntetőjogban – különös tekintettel egyes kérdésekre (http://aszod-afi.hu/modszertan/vaskuti_varadi_eloadas_2009.pdf)

51 Dr. Bogár Péter – Dr. Margitán Éva - Dr. Vaskúti András: Kiskorúak a büntetőigazságszolgáltatásban, KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 47.o.

52 Csemáné dr. Váradi Erika, Az életkor és belátási képesség a német és az osztrák büntetőjogban – jogalkalmazási

A megfelelő érettség hiánya felvetheti egy pszichológiai szempontból kivételes – például a gyengeelméjűség vagy a tudatzavar, stb – fennálltát. Ebben az esetben a leglényegesebb döntései lehetőségek a következők:

- amennyiben a fiatal pszichés visszamaradottsága annak eredménye, hogy fejlődése még nem zárult le, és épp ezért ezen lemaradás későbbi kiegyenlítődése várható, a fiatal kellő érettség hiányában nem lesz büntethető;
- amennyiben e pszichés lemaradás patalogikus természetű – például veleszületett gyengeelméjűség következménye –, amely nem, vagy teljesen nem pótolható, a kóros elmeállapotnak megfelelő esetekre irányadó szabályokat kell alkalmazni;
- a legvitatottabb, ha a hiányzó belátási vagy akarati képesség egy korábbi patológiás jellegű fejlődési zavar következménye (például egy kora gyermekkori agykárosodás), ugyanakkor e képességek az életkor előrehaladtával valószínűleg kialakulnak vagy javulnak; ez esetben az eljáró hatóság döntési kompetenciájába tartozik, hogy az érettség hiányát vagy a kóros elmeállapotot állapítják-e meg.

Az érettség büntethetőségre kiható jellegére és ennek következményeit illetően a döntés meghozatala a fiatakorúak ügyésze, illetőleg ha a vádemelés utáni szakba lép a büntetőeljárás, akkor a fiatakorúak bírójának a kompetenciájába tartozik. Az érettség kérdésében való döntésnél, amennyiben arra szükség van, sor kerülhet szakértői vélemény beszerzésére, amely elsősorban fiatakorúakkal foglalkozó pszichológus vagy pszichiáter bevonását jelenti. Ezen megoldással azonban nem gyakran élnek, egyrészt pergazdasági szempontok miatt, másrészt azért, mert ez sért(het)i az arányosság elvét.

A fentiekben kifejtett érettség elemzése komplex vizsgálata elvárja, hogy a fiatakorúak ügyésze, bírója pszichológiai és pedagógiai alapismereteket is szerezzon, sőt a szociális munka terén gyűjtsön tapasztalatot. A bíró és az ügyész azonban Németországban és Ausztriában is elsősorban jogi szakember, ezért mindkét törvény kötelezővé teszi a bíróságot segítő szervezet, a Jugendgerichtshilfe nevű intézmény, illetve szakembereinek részvételét az eljárásban.

Összegezve elmondható, hogy az erkölcsi értelmi fejlettség (egy szóval belátási képesség) mint a

kérdések címmel tartott előadása a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január 26. napján tartott tudományos ülésén (<http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usq=AFOjCNFr0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24>)

büntethetőség feltételének meghatározása azt a célt szolgálja, hogy minden egyes bűncselekményt elkövető fiatallal szemben a legmegfelelőbb eszközöket, válaszokat találja meg az állam. Amennyiben úgy látszik, hogy a bűnelkövetésre nem a büntetőjogi szankciók, a büntető igazságszolgáltatás eszközrendszere adhatja meg a legmegfelelőbb választ, akkor figyelemmel számos tényre, így például a büntetőjog ultimaráció jellegére – más jogterület (pl. a gyermekvédelem) által kínált reakció lehetőségek közül kell választani. A cél ugyanis egyértelműen meghatározott: mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a fiatal ne kövessen el újabb bűncselekményt. Ehhez pedig egy hatékony és eredményes speciál prevenciós eszközrendszerre van szükség. Németországban a jogalkotó álláspontja szerint azoknál a fiatal elkövetőknél, akik megfelelő érettséggel nem rendelkeznek, a büntetőjogi beavatkozás nemcsak aránytalan, de – épp az elkövetések sajátos motiváltsága miatt – többnyire nem is éri el a célzott hatást.⁵³

A német jogi szabályozás megismerésén túl érdemes bepillantást nyerni a svájci joggyakorlatba, amely dr. Dénes Veronika, a Pesti Központi Kerületi Bíróság bírójának a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. év január hó 26. napján megtartott tudományos ülésen elhangzott Életkor és belátási képesség a svájci büntetőjogban, különös tekintettel a jogalkalmazási kérdésekre című előadásából nyílik lehetőség.

Dr. Dénes Veronika fiatalkorúak bírójának előadása a 2007. évi január hó 1. napján hatályba léptetett svájci fiatalkorúak Büntető törvénykönyvéről és elsősorban a reform súlypontját képező felelősségi szabályokról és szankciórendszerről szólt. Az előadó kitért a svájci fiatalkorúak büntetőjogi felelősségi szabályainak történetére is. 1971-ig a svájci büntetőjognak a 6 évesnél idősebb személyek lehettek alanyai, majd ettől az évtől kezdve egészen az életbeléptetett reformig a büntethetőség alsó korhatára a 7. életév volt. 2007. január 1-től a fiatalkorúak büntethetőségének alsó életkori határa 10. életév (fiatalkorúság felső életkori határa huzamosabb ideje változatlanul a 18. életév).

Korábban a büntethetőség korhatára a gyermekek iskolakötelezettségének alsó korhatárához igazodott, a jelenlegi szabály azonban a 10 évesnél fiatalabb gyermekek büntethetőségét kizárja. A 10 évesnél fiatalabb elkövetők büntetendő cselekményei január 1. óta a gyámügyi szervek hatáskörébe tartoznak abban az esetben, ha a cselekmények a gyermek fejlődésében és nevelkedésében meglévő hiányosságra vezethetők vissza. A svájci büntetőjog sem egyedül az

53 Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és beszámítási képesség a német és osztrák büntetőjogban – különös tekintettel egyes kérdésekre
(http://aszod-afi.hu/modszertan/vaskuti_varadi_eloadas_2009.pdf)

elkövető életkorát tekinteti a büntetőjogi alanyiség kritériumának. A fiatalkorú cselekménye jogellenességének felismeréséhez valamint e felismerésnek megfelelő cselekvéshez szükséges belátási képességgel kell rendelkezzen ahhoz, hogy felelőssége egyáltalán vizsgálható legyen.⁵⁴

IV.

Belátási képesség vizsgálata a jogalkalmazás során

Az egységes joggyakorlat megteremtése érdekében kiemelném e körben a Legfőbb Ügyész Helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. című körlevélben kifejtett iránymutatást, valamint a 2012. november 21-23. között a Magyar Igazságügyi Akadémián megtartott országos kollégiumvezetői értekezleten kialakult álláspontot (Kúria Büntető Kollégiumának 2012.El.II.E.4/3. számú jegyzőkönyve), ugyanis a két megközelítés bizonyos tekintetben eltér egymástól, bizonyos tekintetben megegyezik.

Egységes abban a tekintetben, hogy a belátási képesség vizsgálata elsősorban jogkérdés. Az ügyészi körlevél 2. pontjában rögzítettek szerint „A tizenkettedik életévét beöltött, de a tizenegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára – a megalapozott gyanú közlését követően – a szakértőt haladéktalanul ki kell rendelni. E tárgyban egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel – gyermekpszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.”⁵⁵Míg a kollégiumvezetői értekezleten elhangzottak szerint a szakértő kötelező kirendelését a büntető eljárásjog nem írja elő, a bíró hivatott dönteni e kérdésben.

Ezen ellentétes álláspontok mentén tehát joggal vetődik fel a jogalkalmazó eljárása során az a kérdés, hogy szükséges-e szakértő kirendelése illetőleg a már elkészült szakvélemény felhasználása a belátási képesség, mint jogkérdés megválaszolása érdekében.

54 dr. Dénes Veronika: Életkor és belátási képesség a svájci büntetőjogban címmel tartott előadása a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január 26. napján tartott tudományos ülésén (<http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepessseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5U5fmgfAB&usq=AFQjCNFr0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfg&bvm=bv.92765956.d.d24>)

55 Ügyészégi Közlöny, 2013. évi 7. szám

A cikkem nem hivatott ennek a kérdésnek a megválaszolására. Feltehetően a bírói gyakorlat kezdetben az összetett és megalapozott vizsgálat érdekében élni fog a szakértői vélemény beszerzésének lehetőségével illetve a már beszerzett szakértői vélemények felhasználásával. Így kiegészítve a belátási képesség tudati és akarati elemeinek megállapítására irányuló egyéb vizsgálatát.

Iránymutatásképpen hívom fel a figyelmet a büntető kollégiumvezetők országos értekezletén kialakult egységes álláspontra az alábbi kérdésekben:

- 1.) a belátási képesség nem egyenértékű a kóros elmeállapottal,
- 2.) a törvény megdönthető törvényi vélelmet állít fel a tárgyalt bűncselekmények vonatkozásában a 12-14 év közötti elkövetők büntethetőségével kapcsolatban, amelyre vonatkozóan is le kell folytatni a bizonyítási eljárást,
- 3.) a büntető eljárásjog nem írja elő a kötelező szakértő kirendelését, a bíró dönt ebben a kérdésben.

V.

Összegzés

A cikk megírása során a fiatalkorúakat érintő büntetőjogi rendelkezéseket, különösen a büntethetőséget kizáró okot, a gyermekkort igyekeztem minél szélesebb körben bemutatni, mind jogtörténeti, mind jogalkotói, és mind jogalkalmazói szempontból. Úgy véltem, hogy az adott, kiforratlan jogszabály (Btk. 16.§) alkalmazása során az érintett jogalkalmazó személy, vagy szervek a „helyes útra” akként juthat el, így én is a cikkem megírása során, ha megismeri a csaknem 150 éve „megoldatlannak tűnő” kérdés történetét.

Tekintettel arra, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezés a 12-14. év közötti bűnelkövető fiatalkorúakat illetően a belátási képesség vizsgálatát írja elő, célszerűnek és indokoltnak mutatkozik annak a jogalkotói rögzítése, miszerint kinek is a feladata az említett korosztály belátási képességének a vizsgálata, elkerülvén ezzel a gyakorlat során felmerülhető kompetencia összemosódást. Mindaddig amíg erre nem kerül sor, mind a jogalkotónak, mind a jogalkalmazónak érdemes figyelemmel kísérnie a német, az osztrák és a svájci szabályozási modellt, és a már említett

Marburgi Irányelveket. Magam részéről azzal a megállapítással értek egyet, miszerint a jogalkalmazónak kell vizsgálnia az érintett fiatalok belátási képességét egy komplex vizsgálat lefolytatása mellett, amelynek nélkülözhetetlen eleme a fiatalok érintő szakvélemény beszerzése, tanulmányozása. E körben pedig kiemelném, hogy mivel a belátási képesség meglétének az eldöntése jogkérdés, nem tartom megfelelőnek, ha a szakértői kirendelő végzésben olyan kérdés kerül rögzítésre, miszerint „a terhelt rendelkezik-e belátási képességgel”.

Szükségesnek mutatkozik azon felvetés rendezése is, hogy a fiatalok ügyében eljáró ügyész, illetve bíró számára a vonatkozó jogszabály előírja a belátási képesség vizsgálatához szükséges szakismeretek elsajátítását, amelyet az ügyész, illetve a bíró külön szakmai képzés keretében szerezhetne meg, tekintettel az említett bizonyítás specialitására.

Szolnok, 2016. augusztus 22.

dr. Nánási Máté

Felhasznált irodalom

1. Dr. Balogh Ágnes – Dr. Gál István László – Dr. Hornyák Szabolcs – Dr. Köhalmi László – Dr. Nagy Zoltán – Dr. Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog – Általános Rész
2. Dr. Békés Imre- Dr. Földvári József- Dr. Gáspár Gyula- Dr. Tokaji Géza: Magyar Büntetőjog általános része
3. Dr. Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog általános része
4. 1843. évi Büntető Törvényjavaslat
5. Dr. Szabó András: A fiatalok és a büntetőjog
6. Dr. Löw Tóbiás: A Magyar Büntetőtörvény a büntettekéről és a vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes

Anyaggyűjteménye. Első kötet.

7. Statisztikai Évkönyv 1895

8. Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

9. A fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvénycikk

10. Dr. Károly Endre: A büntethetőség akadályai. In: Dr. Békés Imre – Dr. Bogdál Zoltán – Dr. Györgyi Kálmán – Dr. Károly Endre – Dr. Molnár József – Dr. Pintér Jenő – Dr. Szük László: Büntetőjog Általános Rész. I. kötet

11. ENSZ közgyűlési határozat 1958. nov. 20. 1386. (XIV.)

12. A gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény 1989. (XI.20.)

13. Dr. Gyurkó Szilvia: Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban, Belügyi Szemle, 2011/3. szám.

14. Dr. Fejes Péter: A fiatalkorú elkövetők büntető igazságszolgáltatásáról, Ügyészek lapja, 2010/2. szám

15. <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/buntetheto-gyerekek-hogy-van-ez-europaban-/2011-03-11/1976>

16. Dr. Nagy Ferenc: A fiatalkorúak új Svájci Büntető Törvényéről. 8. o. In: Büntetőjogi Kodifikáció 2007/2.

17. ELTE Bibó István Szakkollégium, Új Büntető Törvénykönyv Hagyomány és megújulás a büntetőjogban: Prof. Dr. Tóth Mihály

18. Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és beszámítási képesség a német és osztrák büntetőjogban – különös tekintettel egyes kérdésekre (http://aszod-afi.hu/modszertan/vaskuti_varadi_eloadas_2009.pdf)

19. Dr. Bogár Péter – Dr. Margitán Éva - Dr. Vaskúti András: Kiskorúak a büntetőigazságszolgáltatásban

20. dr. Dénes Veronika: Életkor és belátási képesség a svájci büntetőjogban címmel tartott előadása a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január 26. napján tartott tudományos ülésén

([http://www.google.hu/url?](http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F](http://www.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24)

[%2Fwww.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi](http://www.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24)

[%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jX](http://www.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24)

[Zgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24](http://www.vaskuti.hu%2Fmozaik%2FEletkor%2520%25E9s%2520belatasi%2520kepesseg.doc&ei=xapLVd7nL8T5UsfmgfAB&usg=AFQjCNFrs0E1my5CXBIAACuBlj0jXZgfeg&bvm=bv.92765956,d.d24))

21. Ügyészségi Közlöny, 2013. évi 7. szám

22. a 2012. november 21-23. között a Magyar Igazságügyi Akadémián megtartott országos

kollégiumvezetői értekezleten kialakult álláspont (Kúria Büntető Kollégiumának 2012.El.II.E.4/3.
számú jegyzőkönyve)